

אשל אברהם

מים ראשונים: כבר זכינו להרחיב על [הכנסת אורחים של אברהם](#) בפרשה זו, אך משום שהנושא רחב ועשיר במקורות, הוצאנו ממנו את נושא-המשנה: "אשל אברהם", בו נתמקד הפעם.

ויטע אָשֶׁל בַּבָּאָר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם: (בראשית כא לג).¹

ספרי דברים פסקא ח – השבחת הארץ מדור לדור

משל למלך שנתן לעבדו שדה אחת במתנה, לא נתנה לו אלא כמות שהיא. עמד העבד ההוא והשביחה ואמר: מה בידי, לא נתנה לי אלא כמות שהיא? חזר ונטעה כרם ואמר: מה בידי, לא נתנה לי אלא כמות שהיא! כך, כשנתן הקב"ה לאברהם אבינו את הארץ, לא נתנה לו אלא כמות שהיא, שנאמר: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג יז). עמד אברהם והשביחה, שנאמר: "ויטע אשל בבאר שבע" (בראשית כא לג). עמד יצחק והשביחה, שנאמר: "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (בראשית כו יב). עמד יעקב והשביחה, שנאמר: "ויקן את חלקת השדה" (בראשית לג יט).²

שיר השירים רבה א א – מאשל אברהם לעצי המשכן

אמר רב נחמן: כתיב: "ויטע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע" (בראשית מו א) - להיכן הלך? הלך לקוף ארזים שנטע אברהם אבינו בבאר שבע, שנאמר: "ויטע אשל בבאר שבע". אמר רבי לוי: כתיב: "והבריה התיכון בתוך הקרשים" (שמות כו כח) - הבריה שלושים ושתיים אמה היה, ומהיכן היתה נמצאת בידם לשעה? מלמד שהיו מוצנעים עמהם מימות יעקב אבינו.³

בראשית רבה פרשה נד סימן ו – פונדק ופרדס

"ויטע אשל בבאר שבע" - רבי יהודה ורבי נחמיה. רבי יהודה אמר: אשל - פרדס, שאל מה תשאל: תאנים וענבים ורימונים.⁴ ר' נחמיה אמר: אשל – פונדק, שאל מה תשאל: ככר לחם, בשר, יין, ביצים...⁵

¹ לפי פשטם של מקראות, מיקומו של פסוק זה בפרק כא הוא בהקשר של ישיבת אברהם בארץ פלשתים לאחר הברית שכרת עם אבימלך ולאחר שביסס את חזקתו בארץ ובזכויות המים (ראו מפסוק כב עד סוף הפרק). זה הפסוק בו מסתיימת קריאת התורה ביום א' של ראש השנה. נטיעת האשל קשורה לעניין זה וגם לקריאה בשם ה' בדומה למזבחות שהקים אברהם (ויצחק אחריו בראשית כו כה ויעקב מקים מצבה בראשית כח יח). נראה נושא זה ביתר פירוט להלן. והמדרשים והפרשנים יקחו אותנו גם להכנסת אורחים כמצופה. אם כך, חשוב לזכור שזה האזכור השני של הכנסת אורחים בפרשה (השלישי, אם נמנה גם את לוט). הראשון הוא בפרשת המלאכים בפרק יח, החל מפסוק ב: "וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיִּרָץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה" וכלה בסוף פסוק טז: "וַאֲבָרְהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם". את זה האחרון נפגוש בהמשך בהקשר למצוות ליווי האורחים.

² לפני שנלוש לדרשות על הכנסת אורחים וכדומה, כדאי לזכור שיש לפסוק גם פשט. מהו "אשל אברהם"? אברהם נטע עץ ועסק ביישובו של עולם וכמוהו עשו בנו ונכדו, יצחק ויעקב. ראו פירוש רד"ק: "ויטע אשל – נטע שם נטיעה סמוך לבאר שהייתה לו לעדות כי נשארה לו הבאר בלא מחלוקת". ראו גם פירוש אבן עזרא על הפסוק: "ויטע לאות". נראה שמדרש זה מייחס לאבות האומה את הרעיון שכל דור מוסיף ומשביח את הארץ (לא מקלקל חו"ח) – מוטיב שמצוי למשל בסיפור על הזקן שנטע תאנים וענה לאדריאנוס הקיסר שתמה מדוע הוא טורח בגילו לחצוב בהר ולנטוע נטיעות: "כשם שיגעו לי אבותי, כך אני יגע לבני", ויקרא רבה כה ה מובא בדברינו [כי תבוא אל הארץ ונטעתם](#) בפרשת קדושים. האבות לצערנו לא החזיקו בארץ, אך חשוב לציין שנטיעה זו של אברהם לוותה בקריאת שם ה' בעולם.

³ בהמשך למדרש הקודם ואשל האבות לדורות, האשל שנטע אברהם הפך לארז וכאשר יעקב יורד למצרים (פסקה השבחת הארץ) הוא עוצר בבאר שבע וכורת את האשלים-ארזים על מנת שישמשו כעצי המשכן! נדמה שאין ניגוד גדול יותר מאשר בין עץ האשל שצומח בנגב והוא כמעין שיח גדול ובין עץ הארז המיתמר זקוף בהרי הלבנון. אבל יד הדרשנים לעולם לא תשקוט ואין מקרא יוצא מידי מדרשו. אולי רצו לחבר את אברהם למשכן, אולי בקשו לרכך את ירידת יעקב למצרים – צפונות הדרשן מי ידעם!

⁴ מזכיר את הפסוק בקהלת פרק ב: "עשיתי לי גנות ופרדסים ונטעתי בהם עץ כל פרי ... וכל אשר שאלו עיני וכו'". ואם נחזור ליעקב, אולי מפרדס זה ציוה יעקב את בניו: "קחו מזמרת הארץ בכליכם ... בְּטָנִים וְשִׁקְדִים" (בראשית מג יא):

⁵ ראו נוסח דומה בגמרא סוטה דף י עמוד א: "ויטע אשל בבאר שבע - אמר ריש לקיש: מלמד, שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: פרדס, וחד אמר: פונדק". אבל בבראשית רבה משחק המילים "אשל" – "שאל" הוא ברוך. כל מה שתשאל מצוי כאן, כפסוק בקהלת לעיל. ראו גם פירוש רש"י על הפסוק בפרשה: "אשל - רב ושמואל, חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות". מלבד שינוי שמות החכמים (רב ושמואל במקום ר' יהודה ור' נחמיה), מוסיף פה רש"י נופך משלו בעניין הכנסת אורחים. הוא מחבר את עניין הכנסת אורחים עם הדעה שאשל הוא פרדס. בשביל מה פרדס אם לא בשביל "להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה"? נוסח זה איננו, לא בבראשית רבה ולא בגמרא סוטה. בשניהם משמע שהדעה שאומרת שאשל הוא פרדס, איננה בהכרח קשורה למצוות הכנסת אורחים, אלא חוזרת לרעיון של יישוב הארץ והשבחתה כמו במדרש ספרי בו פתחנו. תוספת זו היא של רש"י, כך נראה, כשהוא מגשר בין שתי הדעות, בין פרדס ופונדק.

תשס"ד, תשפ"ד

על דעתו של רבי נחמיה שאמר: אשל – פונדק, אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהיו אוכלים ושותים אמר להם: ברכו! והם אומרים: מה נאמר? ואומר להם: "ברוך אל עולם שאכלנו משלו". זהו שכתוב: "ויקרא שם בשם ה' אל עולם" (בראשית כא לג).⁶

"ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים" - רבים מאותן שעשה בחברון. בחברון עשה עשרים וחמש שנה וכאן עשה עשרים ושש שנים.⁷

מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה – כל מה שתשאל ותבקש

"ויטע אשל" – אמר ר' נחמיה: אשל – שאל. כשהיה אדם נכנס אצלו, היה אומר: שאל כל מה שאתה מבקש ואני נותן לך.⁸ ועשה פונדק בפרשת דרכים, ונותן לעוברים ושבים: אכילה, שתיה, לוייה.⁹

רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכות א-ג – חשיבות הליווי

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים ... שכן הלוייה מרובה מן הכל, והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה: מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, שנאמר: "וירא והנה שלושה אנשים". ולוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים: כל שאינו מלווה, כאילו שופך דמים. כופין ללווייה כדרך שכופין לצדקה, ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום. ואם נתעצלו בדבר זה, מעלה עליהם כאילו שפכו דמים. אפילו המלווה את חברו ארבע אמות, יש לו שכר הרבה. וכמה שיעור לוייה שחייב אדם בה? הרב לתלמיד, עד עפ"ר של עיר, והאיש לחבירו עד תחום שבת, והתלמיד לרב עד פרסה, ואם היה רבו מובהק עד שלוש פרסאות.¹⁰

⁶ עוד על ברכת המזון שהיה אברהם דורש מהאורחים שלו, ראו בראשית רבה מט ד: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ... ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט - ... ר' עזריה בשם ר' יהודה: בתחילה צדקה ולבסוף משפט. הא כיצד? אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים. משהיו אוכלים ושותים, אמר להם: ברכו. אמרו לו: מה נאמר? אמר להם: אמרו: ברוך אל עולם שאכלנו משלו. אם מקבל עליו לברך, היה אוכל ושותה והולך לו. ואם לא היה מקבל עליו לברך, היה אומר לו: תן מה שעליך! והיה אומר לו: מה יש לך עלי? היה אומר לו: קסט אחד של יין בעשרה פולרים ועיגול אחד של פת בעשרה פולרים. מי נתן לך יין במדבר? מי נתן לך בשר במדבר? מי נתן לך פת במדבר? משהיה רואה דוחק זה מרואה דוחק, היה אומר: ברוך אל עולם שאכלנו משלו. זהו שכתוב בתחילה צדקה ובסוף משפט". וכבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו [הכנסת אורחים של אברהם](#). ובאשר [לברכת המזון](#) לה הקדשנו דף בפרשת מסעי, ראו שם נוסחאות לברכת מזון קצרה בשעת הדחק ונראה שזו של אברהם היא הקצרה מכולם.

⁷ דרשה זו בדבר מגורי אברהם בשקט ובשלווה בארץ פלשתים שנים כה רבות, לאחר הברית שכרת עם אבימלך ולאחר שהושגה הפשרה ביניהם בעניין בארות המים, חוזרת להערה 1, שנטיעת האשל איננה בהכרח קשורה לנושא הכנסת אורחים. ראו שוב פרק כא מפסוק כב עד סופו. מיקומה כאן נובע מסמיכות הפסוקים בתורה ומכך שמדרש בראשית רבה הוא מדרש פרשני המבאר ודורש פסוק אחר פסוק. עם זאת, אפשר שיש קשר ענייני, וסמיכות זו איננה בכדי. במדרש: הקריאה בשם ה'. ובפשוט, ראו פירוש רש"י לפסוק לד: "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים - מרובים על של חברון, בחברון עשה עשרים וחמש שנה וכאן עשרים ושש ... שבכל מקומותיו היה כאורח חונה ונוסע והולך, שנאמר (שם יב ו) ויעבור אברם, (שם ח) ויעתק משם, (שם י) ויהי רעב בארץ, וירד אברם מצרימה, ובמצרים לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלחו פרעה, מיד (שם יג ג) וילך למסעיו, עד (לעיל יג יח) ויבא וישב באלוני ממרא אשר בחברון. שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד (שם כא) ויסע משם אברהם מפני בושו של לוט ובא לארץ פלשתים". לא רק יותר שנים מחברון היו לאברהם בארץ פלשתים, אלא גם יותר שלווה ושקט, שכן מחברון נאלץ לצאת בגלל הבושה שעשה לו לוט. ואילו כאן, לראשונה, מנוחה והשקט לאברהם הנווד ממקום למקום. נראה שלא בכדי קשורה הכנסת האורחים לתקופה זו שהיא מהשקט והשלווה בחיי אברהם (מה שאח"כ חזר בימי יצחק בנו שהם הוא מוצא ארוכה ושלווה בארץ פלשתים). אי אפשר לארח כשאתה בעצמך עדיין אורח, גר נע ונד. אין אורח מארח אורח כביטוי מושאל. טוב ונעים לארח כשאתה יושב בטוב וזוכה לשפע כלכלי. אולי בכל זאת ניתן לחבר את פשטי הפסוקים עם הדרשות. ראו שוב הערה 1 לעיל.

⁸ מדרש זה מרחיב ומסביר את דברי ר' יהודה שכבר ראינו במדרש בראשית רבה הקודם (וכאן ר' נחמיה במקום ר' יהודה, התחלפו שמות החכמים). אשל הוא חילוף אותיות שאל. במובן של לשאול, לבקש, לרצות. ראו קהלת ב י: "וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם". ובמסכת אבות דרבי נתן נוסח א פרק ז: "וכל שהפה שואל מצוי בתוך ביתו של אברהם, שנאמר: ויטע אשל בבאר שבע".

⁹ כן הוא בכל המדרשים והפרשנים, ראשונים ואחרונים, שאש"ל הוא: אכילה, שתיה, לוייה (ליווי). רובם של מדרשים אלה נמצא על הפסוק: "ואברהם הולך עמם לשלח" (בראשית יח טז) שאכן כפשוטו, לאחר שאכלו ושתו המלאכים, אברהם מלווה אותם בדרכם חזרה. ראו בראשית רבה מח כ: "המשל אומר: האכלת, השקית, לוויה!" וכך גם רש"י בגמרא כתובות ח ע"ב: "ויטע אשל - אכילה שתיה לוייה" ועוד רבים. מדוע צריך אברהם ללוות את המלאכים? ראו בראשית רבה מח ט: "אמר: אם אני רואה אותן שהפליגו את דרכם להתקרב דרך כאן, אני יודע שהן באים אצלי. כיון שראה אותן שהפליגו, מיד: וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה" מכיון שהאורחים סטו מדרך הראשית ופנו לדרך צדדית שאינה מוכרת להם, חובת המארח ללוות אותם חזרה לדרך מנחה באו שהיא גם בטוחה יותר. ראו פרשת עגלה ערופה: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. וכי על דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא לידנו ופטרנוהו ולא מזון ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" (מסכת סוטה פרק ט משנה ו). ואנו נזכרים גם ביעקב שמלווה את יוסף, הגם ששם היו לך תוצאות הרות גורל: "וישלחהו מעמק חברון - ליווהו על מנת לחזור" (מדרש שכל טוב בראשית לז). כללו של דבר, הלמ"ד המקורית של אש"ל היא ליווי ולא לינה כפי שנראה להלן וכמקובל היום (והפונדק של ר' נחמיה שחזור כאן, הוא מסעדה ולא בית מלון או אורחון).

¹⁰ מקור דברי רמב"ם אלה הוא בגמרא סוטה מו ע"ב, בדין עגלה ערופה, אשר מביאה ברייתא שממשיכה את דברי המשנה: " ... וכי על דעתנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא לידנו ופטרנוהו בלא מזון ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה". ממשיכה שם הגמרא ומוסיפה: "תניא, היה רבי מאיר אומר: כופין ללווייה, ששכר הלווייה אין לה שיעור ... ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוה פרעה לאברהם, שנאמר: ויצו עליו פרעה אנשים וגו' - נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה ... רב כהנא

תשס"ד, תשפ"ד

רש"י בראשית פרק כא פסוק לג – אשל – של אל

על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם? משל מי שאמר והיה העולם אכלתם.¹¹

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד לה – לוט מחדש את הלינה

ואף לוט בשביל שהיה מקיים אש"ל זכה לנבואה ונמלט מהפיכת סדום. מאי אש"ל? סימן אכילה שתיה לוויה. ויש אומרים לינה לכל מי שיבוא.¹²

רשב"ם בראשית יח פסוק א – הכנסת אורחים ביום ובליילה

"כחוס היום" – מה צורך לכתוב כחוס היום? אלא להודיעך כי בלוט כתיב: "ויבאו שני המלאכים סדומה בערב", ולכך אמר להם לוט: "סורו נא אל בית עבדכם ולינו". אבל אברהם, לפי שבאו אליו כחוס היום בבקר, שאין דרך אורחים ללון אלא לאכול ולעבור, לפיכך לא אמר להם אברהם ללון אלא וסעדו לבכם ואחר תעבורו.¹³

רשב"ם בראשית כא לג – מקום תפילה

ויטע אשל – פרדס היה להתפלל שם.¹⁴

מכילתא שמות ויהי בשלח פרשה ב – תפסו אומנות אבותם

"ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' " (שמות יד ז). מיד תפסו להם אומנות אבותם, אומנות אברהם יצחק ויעקב. באברהם הוא אומר: בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה' (בראשית יב ח) ויטע אשל בבאר שבע וגו' (בראשית כא לג). ביצחק הוא אומר: ויצחק בא מבוא באר לחי רואי (בראשית כד סב) וכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה (שם כד סג) – אין שיחה אלא תפילה.¹⁵

מדרש תנחומא (בובר) חיי שרה סימן ג – שרה אשת חיל

אלויה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי ציניתא דבבל ... רב מרדכי אלויה לרב אשי מהגרונאי ועד בי כיפי ... אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה – כאילו שופך דמים, שאילמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע לא גירה דובים לתינוקות". ועוד הרבה שם בדין ליווי. וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [דין עגלה ערופה](#) בפרשת שופטים.

¹¹ רש"י כאן הולך בעקבות שיטת ר' יהודה במדרש בראשית רבה בו פתחנו וחוזר לעניין הברכה שאברהם דורש מאורחיו. אך יש לשים לב לחידוש ולפירוש הנוסף של אשל – של אל (או אולי גם שם האל). באשל אברהם התחדשה ברכת המזון וע"י כך נקרא שמו של ה' בעולם וההכרה שהכל שלו. "צור משלו אכלנו". לא מצאנו מקור בחז"ל לדברי רש"י אלה ונראה שזה חידוש שלו. והמאיר עינינו יבורך. ועל שורשיה והתפתחותה של ברכת המזון, אם ממש או מאברהם, ראו דברינו [ברכת המזון](#) בפרשת מסעי.

¹² זה המקור היחיד שמצאנו לראשי התיבות המקובלים בימינו, אש"ל: אכילה, שתיה, לינה; שקשור בתנאי עבודה ושכר בעולמנו. ראו שו"ת ציצ"ק אליעזר חלק ט"ו סימן לג: " ... איך שלא יהיה, מהנים למתנדבת עבור עבודתה באכילה ושתיה ולינה ... אין זה חסד ... ולא שייך לומר שיש למנוע מלקבלה" ראו גם פסקי דין – ירושלים דיני ממונות וביורוי יהדות ב' עמוד צא: "הנתבע שהוא בעל בית מלון בשווייץ חיפש בזמנו זוג עובדים לבית המלון האיש כמשגיח כשרות והאשה כעוזרת בהגשת האוכל לאורחים. התובע הציג את עצמו כמועמד לעבודה, והנתבע רשם את פרטיו. לאחר זמן התקשר אליו הנתבע בדחיפות שהוא זקוק לו בהקדם לעבודה, וסוכם ביניהם על שכר של 2000 דולר נטו לחודש מלבד אוכל שתיה לינה וכביסה". בעקבות פסק דין זה אולי צריך להתחיל לבקש מהמעסיק אש"לך – כולל כביסה ודמי ביגוד – אשל לך, או עם ביגוד – אשל לבך" ...

¹³ ראו רש"י בראשית פרק יט פסוק א: "מבית אברהם למד לחזור על האורחים", שכל מידת הכנסת אורחים של לוט באה לו מאברהם. אבל לוט גם הלך ואברהם רק לווה ולכאורה לוט גדול מאברהם! בא רשב"ם (נכדו של רש"י) ומסביר שאצל אברהם זה היה באמצע היום ולא התבקשה לינה ואילו אצל לוט זה היה בערב והלינה התבקשה. האם הסב (רש"י) והנכד (רשב"ם) מתאמצים ללמד סניגוריה על אברהם? ואולי באמת לינה היא לפני משורת הדין ובעיקרה של הכנסת אורחים מספיקה לוויה?

¹⁴ הרעיון שאשל אברהם הוא מקום תפילה נמצא גם ברמב"ן על הפסוק "ויצחק בא מבאר לחי ראי" (בראשית כד סב) ואלה דבריו: " ... שהיה יצחק הולך תמיד אל המקום ההוא כי הוא לו מקום תפילה בעבור הראות שם המלאך ... ואם כן המקום ההוא מקום אשל אברהם ראוי לתפילה". מכאן כנראה למד יצחק לצאת לשוח בשדה ולהתפלל בחיק הטבע ולתקן את תפילת מנחה. (ראו דברינו [לשוח בשדה](#) בפרשת חיי שרה). מנין לקחו המפרשים רעיון זה? העוגן הפשוט הוא במקרא עצמו שאומר: "ויקרא שם פֶּשֶׁם ה' אֵל עוֹלָם", אך מנין שקריאה זו היא תפילה?

¹⁵ אפשר שזה המקור בחז"ל לרעיון שנטיעת האשל היא תפילה, או לפחות קביעת מקום תפילה. ורשב"ם שמוסיף את המילה "פרדס". לא נראה שהוא חוזר למדרש בראשית רבה לעיל, אלא משתמש במילה פרדס במובן מאוחר יותר כמקום של התבוננות ואפילו עיסוק בנסתרות. ראו "ארבעה נכנסו בפרדס", גמרא חגיגה יד ע"ב. ענין זה של תפילה בצל האשל מביא אותנו גם לקשר שבין האשל שנטע אברהם והמזבח שבנה. ראו פירוש אבן עזרא שיר השירים פרק א פסוק ז: "הביאני המלך חדריו - שהביאו אל ארץ כנען ויתכן שהחכימו ועמד על סודות צפונים, וענין נזכירה דודך הוא בנין מזבח בכל מקום ונטיעת אשל". ראו עוד בעניין דברים שהיו מקובלים בימי האבות והיום אין נוהגים כן, בספרי דברים פיסקא קמו על המצבה שהפכה מאהובה בימי האבות לשנואה בימי הבנים (נושא עליו הרחבנו בדברינו [מצבה - אהובה או שנואה](#) בפרשת שופטים). כך אולי גם בעצים שהפכו לעבודת האשירה למשל (מה שמעיד שבימי האבות עוד לא הייתה מוכרת). כך או כך, נושא התפילה בשדה לעומת תפילה בבית, הוא נושא רחב (בימי חז"ל היו מתפללים מחוץ לעיר). ראו טור אורח חיים סימן צ. ראו דברינו [לשוח בשדה](#) בפרשת חיי שרה.

תשס"ד, תשפ"ד

"זממה שדה ותקחהו", שעד שהיא בחיים זממה ליטול את מערת המכפלה. "ותקחהו", שהרי נקברה בה. מפרי כפיה נטעה כרם, שנאמר: "ויטע אשל" (בראשית כא לג), מהו ויטע? כמה דאת אמרת: "ויטע כרם" (בראשית ט כ).¹⁶

מדרש תהלים (בובר) מזמור לז – אברהם מקנא בנח ובניו

"לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה" ... ובמה תקנא? "כי אם ביראת ה' כל היום" (משלי כג) ... אמר הקב"ה: קנא לי, שאילולי הקנאה אין העולם עומד ואין אדם נושא אשה ואינו בונה בית. שאילולי שקנא אברהם, לא היה קונה שמים וארץ.¹⁷ ואימתי קנא? שאמר למלכי צדק: כיצד יצאת מן התיבה? אמר ליה: בצדקה שהיינו עושים שם. אמר לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה? וכי עניינים היו שם? והלא לא היו שם אלא נח ובניו ולמי הייתם עושין צדקה? אמר ליה: על הבהמה ועל החיה ועל העוף. לא היינו יושנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. אותה שעה אמר אברהם: ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין וכיון שעשו צדקה יצאו, ואני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה. באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה.¹⁸

שבת שלום
מחלקי המים

¹⁶ הגענו אל חלקה של שרה. מסתבר שהיא הגורם העומד מאחורי נטיעת האשל והכנסת האורחים. ראו מסכת ברכות דף י ע"ב: "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא. אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מכאן, שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש" (בדברינו [אלישע והשונמית](#) בהפטרה של פרשה זו). וגם על חלקת מערת המכפלה והשדה אשר סביב נתנה שרה את עינה וחשבה לקנותם, ואברהם שקונה את המערה והשדה בתחילת פרשת חיי שרה, איננו אלא כממלא את בקשתה / צוואתה. אם לא זכתה מחיים, תזכה לאחר מותה (בדברינו [קניית מערת המכפלה](#)). ראו עוד במדרש תנחומא זה שדורש את כל פרק לא במשלי – אשת חיל על שרה. ראו דברינו [שרה – אשת חיל](#) בפרשת חיי שרה.

¹⁷ אפשר שזה פשט הפסוק בקהלת ד ד: "וְאִתִּי אֲנִי אֶת כָּל עֵמֶל וְאֶת כָּל כְּשָׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה כִּי הִיא קִנְיָת אִישׁ מִרְעוּהוּ" (בלי הסימון הקהלית הקלאסית שם: "גם זה הבל ורעות רוח").

¹⁸ הרי לנו קשר נוסף של אברהם לנח ולמלכי צדק. נטיעת האשל והכנסת האורחים של אברהם באה מהקנאה שלו, במובן החיובי, במעשיהם של נח ומלכי צדק (הוא שם, בנו של נח). מהם, שאירחו בתיבה את החיות והבהמה, למד אברהם לארח בני אדם. ראו דברינו [סיפורי התיבה](#) בפרשת נח וכן [מי אתה מלכי צדק](#) בפרשת לך לך.